

Mål C-422/23 [Daka]ⁱ

Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande i enlighet med artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler

Datum för ingivande:

10 juli 2023

Hänskjutande domstol:

Sąd Najwyższy (Polen)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

3 april 2023

Klagande:

T.B.

Ytterligare deltagare i rättegången:

C.B.

D.B.

Saken i det nationella målet

Fördelning av gemensam egendom och kvarlåtenskap

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Artikel 267 FEUF – Artikel 19.1 FEU jämförd med artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna – Rättsmedel saknas mot ett beslut att under en viss period per år omplacera en domare, utan dennes samtycke, till en annan avdelning i syfte att vederbörande ska döma i mål av annat slag – Fråga huruvida en domstol som består av en sådan domare, som dessförinnan inte getts möjlighet att överklaga ett sådant beslut, är en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag.

ⁱ Förevarande mål har getts ett fiktivt namn. Detta namn är inte någon av rättegångsdeltagarnas verkliga namn.

Frågor som har hänskjutits för förhandsavgörande

1) I en situation där det i nationell rätt föreskrivs att en domare vid en nationell domstol i sista instans (Högsta domstolen, Polen) kan, på grundval av ett skönsmässigt beslut av Högsta domstolens förste ordförande, under en viss period per år omplaceras, utan domarens samtycke, från en avdelning i denna domstol – i vilken domaren normalt tjänstgör i enlighet med sin utbildning och kompetens – till en annan avdelning i samma domstol i syfte att döma i mål av annat slag än de som domaren hittills har dömt i, ska artikel 19.1 andra stycket FEU jämförd med artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan) tolkas så, att den domare som omplaceras, för att skydda sin oavhängighet och sitt oberoende, måste ha rätt till ett effektivt rättsmedel mot detta beslut inför en oavhängig och opartisk domstol i ett förfarande som uppfyller kraven i artiklarna 47 och 48 i stadgan?

2) Eller ska dessa bestämmelser tolkas så, att en medlemsstats domstol i sista instans (Högsta domstolen) inte är en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag och som ger enskilda ett effektivt rättsligt skydd på de områden som omfattas av unionsrätten, när två domare i den dömande tresitsen har, utan deras samtycke, blivit omplacerade efter beslut av ordföranden i denna domstol från sina ursprungliga avdelningar i syfte att vederbörande ska döma i en annan avdelning i samma domstol, utan att de dessförinnan getts möjlighet att överklaga detta beslut inför en opartisk och oavhängig domstol i ett förfarande som uppfyller kraven i artiklarna 47 och 48 i stadgan?

Anförda unionsbestämmelser

Artikel 19.1 andra stycket FEU jämförd med artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna samt artikel 48 i nämnda stadga.

Anförda nationella bestämmelser

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Republiken Polens konstitution), artikel 186.1;

Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (lag av den 8 december 2017 om Högsta domstolen) (nedan kallad lagen om Högsta domstolen), artiklarna 3, 10 § 1, 23, 24, 25, 26 § 1, 27a och 35;

Förordning meddelad av Republiken Polens president av den 14 juli 2022, Regulamin Sądu Najwyższego (rättegångsregler för Högsta domstolen), § 80.12;

Ustawa z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (lag av den 27 juli 2001 om de allmänna domstolarnas organisation), artikel 22a.

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i det nationella målet

- 1 Sąd Najwyższy (Högsta domstolen, Polen) (nedan kallad Högsta domstolen) prövar ett överklagade från parten T.B. av det beslut som meddelades av Sąd Okręgowy w Poznaniu (Regiondomstolen i Poznań, Polen) den 9 september 2019 i ett mål som anhängiggjorts av C.B., med deltagande av T.B. och D.B., om fördelning av gemensam egendom och kvarlåtenskap.
- 2 Genom beslut av den 2 mars 2023 utsågs tre domare vid tvistemålsavdelningen vid Högsta domstolen till att pröva detta överklagande. Två av dessa domare (B.B. och M.P.) tjänstgör vid Högsta domstolens avdelning för arbetsrättsliga och socialförsäkringsrättsliga mål. De mål som dessa domare normalt dömer i är diametralt motsatta de nu aktuella och de mål som omfattas av tvistemålsavdelningens behörighet.
- 3 Den domare som är Högsta domstolens förste ordförande har genom beslut (nr 25/2023 och 28/2023) av den 15 februari 2023 omplacerat domarna B.B. och M.P. till Högsta domstolens tvistemålsavdelning från och med den 1 april 2023 till och med den 30 juni 2023. Omplaceringen skedde utan domarnas samtycke och utan något som helst samråd med dem. Efter omplaceringen till tvistemålsavdelningen har domarna B.B. och M.P. inte entledigats från sina (ordinarie) dömande befogenheter i den avdelning där de normalt tjänstgör.
- 4 Den huvudsakliga grunden för utnämningen i fråga finns i artikel 35 § 3 i lagen om Högsta domstolen, där det föreskrivs att en domare (i Högsta domstolen) kan förordnas av Högsta domstolens förste ordförande att delta i förhandlingen i ett visst mål i en annan avdelning och, med domarens samtycke, att döma under en viss tid i en annan avdelning. En domare får, utan att denne ger sitt samtycke, förordnas att döma i en annan avdelning under högst sex månader per år. När ett förordnande om att en domare ska döma i en annan avdelning löper ut, ska domaren fortsätta att handlägga de mål i avdelningen som tilldelats denne till dess att målen har avgjorts.
- 5 Artikel 35 § 3 i lagen om Högsta domstolen föreskriver inte uttryckligen att ett beslut om att omplacera en domare för att tjänstgöra i en annan avdelning ska motiveras. De beslut genom vilka domarna B.B. och M.P. omplacerades för att döma i tvistemålsavdelningen innehöll inte någon motivering. Det framgår av uppgifter i media att besluten dikterades av behovet att förstärka personalstyrkan vid tvistemålsavdelningen, detta i syfte att få ned stocken med oavgjorda mål vid avdelningen. Den hänskjutande domstolen anser att dessa skäl är felaktiga, eftersom antalet oavgjorda mål vid Högsta domstolens tvistemålsavdelning huvudsakligen beror på konsekvenser av den så kallade domstolsreformen som genomförts i Polen under de senaste åren. Enligt den hänskjutande domstolen kommer problemet med det stora antalet oavgjorda mål i tvistemålsavdelningen inte att lösas genom att domare som tjänstgör vid andra avdelningar i denna domstol (och som normalt inte dömer i mål som omfattas av

tvistemålsavdelningens behörighet) omplaceras till denna avdelning. Faktum är att domarna i denna avdelning har utnämns på förslag av Krajowa Rada Sądownictwa (Nationella domstolsrådet, Polen, nedan kallat KRS), vilket inrättats i enlighet med Republiken Polens konstitution.

- 6 Enligt den hänskjutande domstolen är det i förevarande fall relevant att både beslutet om avdelningens sammansättning och beslutet om att omplacera domarna B.B. och M.P. för att tjänstgöra vid Högsta domstolens tvistemålsavdelning utfärdades av personer vilka utnämndes till domare i Högsta domstolen under samma omständigheter som de som var föremål för prövning i mål C-487/18, W.Ż. Mot bakgrund av EU-domstolens hittillsvarande praxis är domstolsförfaranden, vilka innefattar sådana personer, ogiltiga eller strider mot parternas rätt till en rättvis rättegång enligt artikel 6 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Det beslut som meddelades av KRS, enligt vilket Republiken Polens president uppmanades att utnämna dessa personer till domare i Högsta domstolen, ogiltigförklarades genom Naczelny Sąd Administracyjny (Högsta förvaltningsdomstolen, Polen) dom av den 6 maj 2021, mål nr II GOK 2/18. Högsta domstolens tvistemålsavdelning har därför i plenum genom beslut av den 2 september 2021 hänskjutit tolkningsfrågor till EU-domstolen om verkan av detta beslut och det felaktiga förfarandet vid utnämning av dessa domare i Högsta domstolen. EU-domstolen har ännu inte avgjort mål C-658/22, vilket inleddes genom detta beslut.
- 7 I praktiken är beslutet att omplacera en domare till en annan avdelning i Högsta domstolen huvudsakligen skönsmässigt. Varken lagen om Högsta domstolen eller någon annan lag föreskriver uttryckligen att ett sådant beslut kan bli föremål för domstolsprövning. Denna bedömning påverkas inte av det faktum att vissa domare som omplacerats till denna tvistemålsavdelning har försökt att överklaga omplaceringsbeslutet till KRS. För det första är KRS inte en domstol eller ett rättsligt organ i någon betydelse. För det andra är KRS, som inrättades genom ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (lag av den 8 december 2017 om ändring av lagen om Nationella domstolsrådet och vissa andra lagar), inte ett oavhängigt och opartiskt organ enligt praxis från Högsta domstolen i Polen, EU-domstolen och Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

- 8 Enligt den hänskjutande domstolen framstår det, för det första, som oklart huruvida artikel 19.1 andra stycket FEU jämförd med artikel 47 i stadgan ska, i en situation där det i nationell rätt föreskrivs en möjlighet att omplacera en domare vid Högsta domstolen, utan domarens samtycke, från en avdelning i denna domstol till en annan avdelning i samma domstol i syfte att döma i mål av annat slag, tolkas så, att den domare som omplaceras till en annan avdelning, för att skydda sin oavhängighet och sitt oberoende, måste ha rätt till ett effektivt rättsmedel mot detta beslut inför en oavhängig och opartisk domstol i ett

förfarande som uppfyller kraven i artiklarna 47 och 48 i stadgan.

- 9 Enligt den hänskjutande domstolens framstår det, för det andra, som oklart huruvida en medlemsstats domstol i sista instans (Högsta domstolen), i vilken två domare i den dömande tresitsen har, utan deras samtycke, blivit omplacerade efter beslut av ordföranden i denna domstol från sina ursprungliga avdelningar i syfte att vederbörande ska döma i en annan avdelning i samma domstol, utan möjlighet att överklaga detta beslut inför en opartisk och oavhängig domstol i ett förfarande som uppfyller kraven i artiklarna 47 och 48 i stadgan, under sådana omständigheter som de i det förevarande målet, ska anses vara en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag och som ger enskilda ett effektivt rättsligt skydd på de områden som omfattas av unionsrätten.
- 10 För det fall EU-domstolen dels slår fast att en domare vid Högsta domstolen, vilken efter ett beslut omplacerats för att döma i en annan avdelning än den i vilken domaren annars tjänstgör, ska ha rätt till ett effektivt rättsmedel mot detta beslut inför en oavhängig och opartisk domstol i ett förfarande som uppfyller kraven i artiklarna 47 och 48 i stadgan, och dels slår fast att Högsta domstolen – vars sammansättning består av tre domare, där två av dessa domare har efter ett beslut blivit omplacerade, utan deras samtycke, för att döma i en annan avdelning i denna domstol, utan att de dessförinnan givits möjlighet att överklaga detta beslut, inte är en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag och som ger enskilda ett effektivt rättsligt skydd på de områden som omfattas av unionsrätten i den mening som avses i artikel 19.1 andra stycket FEU jämförd med artikel 47 i stadgan, ska det inte anses tillåtet att pröva överklagandet i en sådan sammansättning och ordföranden i Högsta domstolen, vilken ansvarar för domstolens tvistemålsavdelning, är därvid skyldig att ändra rättens sammansättning i enlighet därmed.
- 11 Förhållandet mellan förevarande mål och unionsrätten är tvåfaldigt. För det första är Högsta domstolens tvistemålsavdelning behörig att avgöra mål i vilka det uppkommer frågor om tolkning och tillämpning av unionsrätten. Det är därför nödvändigt att pröva huruvida tvistemålsavdelningen eller dess dömande sammansättning, vilken består av domare som har omplacerats till denna avdelning från andra avdelningar vid denna domstol (genom beslut av Högsta domstolens förste ordförande), uppfyller kraven i artikel 19.1 andra stycket FEU, vilket är relevant för alla mål som tvistemålsavdelningens dömande sammansättning ska avgöra. För det andra avser beslut av Högsta domstolens förste ordförande de domare vid Högsta domstolen som normalt sätt tjänstgör vid avdelningen för arbetsrättsliga och socialförsäkringsrättsliga mål, vilken är behörig att avgöra mål om tolkning och tillämpning av unionsrätten, och det är därför nödvändigt att pröva huruvida den möjlighet som föreskrivs i nationell rätt, vilken även utnyttjats i förevarande fall – nämligen att domarna omplacerats till en annan avdelning i Högsta domstolen utan deras samtycke och utan att de har möjlighet att överklaga detta beslut till en opartisk och oavhängig domstol i ett

förfarande som uppfyller kraven i artiklarna 47 och 48 i stadgan – inte påverkar domarnas oavhängighet och oberoende.

- 12 Den hänskjutande domstolen hänvisar analogt till EU-domstolens dom av den 6 oktober 2021, W.Ż, (Högsta domstolens avdelning för extraordinär kontroll och offentliga angelägenheter – Tillsättning), (C-487/19, EU:C:2021:798). Domstolen påpekar att även om det förhållandet att en domare i Högsta domstolen, utan dennes samtycke, omplaceras för att under en viss tid tjänstgöra i en annan avdelning i samma domstol inte formellt sett utgör en förflyttning av domaren till en annan domstol eller till en annan verksamhetsdel i samma domstol, har det ändå nästan lika långtgående och allvarliga följder som följderna av en sådan omplacering. Denna bedömning gör sig än mer gällande av det faktum att en domare som omplaceras från sin ursprungliga avdelning till en annan avdelning i Högsta domstolen både måste fortsätta att fullt ut ägna sig åt sina mål i sin ursprungliga avdelning, och även avgöra mål i den avdelning till vilken denne har omplacerats. En sådan domare ställs dessutom plötsligt inför mål av ett annat slag än de mål som denne hittills har handlagt och som denne normalt sätt är beredd och kompetent att handlägga. En sådan omplacering utgör därför ett långtgående hinder för domaren att utöva sina dömande uppgifter, samtidigt som det finns en risk för att en sådan omplacering kan användas som ett slags tvångsmedel, och därmed ett sätt att vidta disciplinåtgärder mot domaren och påverka hur denne dömer i saken.
- 13 Den hänskjutande domstolen påpekar att fördelningen av mål mellan de olika avdelningarna i Högsta domstolen, ur ett materiellt hänseende, inte endast är formell och slumpmässig, utan den är djupt förankrad i det faktum att statens rättsordning utgör grunden för olika typer av mål som dels kräver olika kvalifikationer och dels olika materiella förberedelser. En domare som ansöker om att bli utnämnd till domare i Högsta domstolen anger i vilken avdelning han eller hon vill tjänstgöra. Under nomineringsförfarandet granskas domarens kvalifikationer utifrån om denne uppfyller de krav som ställs för att domaren ska kunna handlägga mål som faller inom ramen för den aktuella avdelningens kompetensområde. I detta sammanhang är det också viktigt att enskilda kan ha tillit till att deras mål vid den nationella domstolen i sista instans (Högsta domstolen), i enlighet med den enskildes grundläggande rätt till domstolsprövning, kommer att handläggas av en domstol som endast består av domare som är sakligt behöriga och beredda att handlägga mål av det aktuella slaget, och inte av en domstol som (även) består av domare som normalt handlägger andra typer av mål.